

FUNK MIKLÓS
Budapest

A kincskereső 1972-es évfolyamáról

A felnövekvő gyermek-nemzedéknek a Dörnyögi Dömötör, a Kisdobos és a Pajtás mellett, vagy ezeken kívül nincs irodalmi lapjuk, folyóiratuk. Pedig — a felszabadulás előtt működött és a szocialista országokban jelenleg is működő — irodalmi gyermeklapok sikere azt igazolja, hogy nagy szükség van éppen a 10—14 éves korú gyermekek számára olyan irodalmi olvasmányt kézbeadni, amely jól kiegészíti az iskolai oktatást, s a könyveken kívül olvasóvá nevelésüket segíti elő.

Ezért fogadta szakmai körökben osztatlan elismerés a Kincskereső című irodalmi lapot, amely — egyelőre kísérletképpen — ezt a hiányt hivatott pótolni. A szegedi Tanárképző Főiskola gondozásában — és több illetékes szerv támogatásával — megjelenő Kincskereső 1973-ban lép harmadik évfolyamába.

Nem tanulság nélkül való tehát megvizsgálunk az 1972-ben megjelent hét szám alapján, mit is eredményezett az a kísérlet, amit a lap szerkesztői tulajdonképpen a két évfolyam során végeztek. Hírünk van arról, hogy 1974-től a Kincskereső — magas példányszámában, terjesztéssel végre az utcára is kikerül.

Aki kézbevette a lap első évfolyamának pél-

dányait, annak szembeütő változás a lap külső megjelenése. 1972-ben szebb, vonzóbb borítóval jelent meg a folyóirat. Szabados Árpád grafikusművész kísérő rajzai a játékos, részletező, finomvonalú tussrajzok nem egyszerű naturalista illusztrációk. Ezek a modern, fantáziadús rajzok — éppen a korosztály sajátosságai miatt — igen vonzóvá teszik a lapot. Jó ötlet volt a borítóra kiemelni a szám egy-egy „vezető” motívumát, rajzát.

A Szegedi Nyomda dicséretére válik, hogy sajtóhibát alig találunk a gyermek-olvasóknak készülő lapban, s jó betűtípusokkal szedik a folyóiratot. Megjegyzés csak ahhoz kívánkozik, hogy néhol nem elég következetes a névalírás az oldalakon, s ez esetleg zavart okozhat a művek azonosításában.

Eleve kitűzött célja volt a lap szerkesztőinek az általános iskolai tananyagot rugalmasan kiegészítő ismeretközlés, bemutatás. Ezt a feladatát igen jól látta el a folyóirat.

Őt jól elkülönített rovata közül az első a *szépirodalmi* rovat. Versek, kisnovellák, mondák, írói vallomások sorakoznak a lapban. A lap e része különösen szerzőkben igen változatos. 1972-ben mintegy 50 író alkotását közölték. Egy kicsit a bőség zavara is ez, mert hiszen a művel szereplő alkotóknak csak mintegy a felét tudta a lap a lexikon-rovatban részletesebben bemutatni. A kérdés itt úgy merül föl: a kevesebb nem több lett volna-e? Nem jobb-e az a módszer, ha egy-egy alkotót több művel mutatunk be, s így több alkotás köti az olvasók figyelmét egy-egy alkotó nevéhez.

A szépirodalmi anyag egyébként kiegyensúlyozott arányú, változatos. Nem pontos statisztika szerint 1972-ben 12 élő magyar költő versét, ugyanennyi prózaíró alkotását közölte a Kincskereső. A klasszikus irodalomból ugyancsak 12 szerző szerepel az évfolyamban Janus Pannoniustól Tamási Áronig. — Hasonló az arány a külföldi szerzők tekintetében is. A külföldi közlésbe belcérntjük a szomszéd országokban élő, alkotó magyar írókat is — s ezzel tulajdonképpen úttörő szerepre vállalkozott a Kincskereső, mert ezekről az alkotókról ifjúságunk — a könyveket most leszámítva — itt kap először információt, élményt.

Az egyéb világirodalmi közlések — egy évfolyamon belül — még kissé az esetlegesség jegyeit viselik magukon (a holland verseken, M. Pagnol művein kívül is elképzelhető kézenfekvőbb, fontosabb világirodalmi alkotások, alkotók szerepeltetése).

Csakúgy, mint az ország egyéb orgánumai, a Kincskereső is értő módon, alkotásokkal emlékezett meg az 1972-es esztendő kiemelkedő kulturális évfordulóiról, a Janus Pannoniusról, a Dózsáról. S e sorok írásakor már készülöben van a Kincskereső Petőfi-különszáma is.

A lap többi rovata is felzárkózik színvonalban a szépirodalmi közlések mellé. Az *Édes anyanyelvünk* játékos rejtvényei, ismeretterjesztő cikkei (különösen e műfaj nagy szakértője, Vargha Balázs közleményei alapján), igen hasznosak, s a korosztály számára élvezetesekek, érthetőek.

A *Testvérműzsák* c. rovat egyes írásai már több gondot okoznak. A szerkesztés célja igen helyes és világos: az irodalom mellett a gyermekeknek szóló ismeretterjesztés — nem tankönyvízü- és módszerű anyagát — is közölnie kell a lapnak. Igyekeztek tehát a lap olvasóit megismertetni egyes kiemelkedő képzőművészekkel (pl. Derkovits Gyula, Borsos Miklós stb.), s helyet kaptak más művészeti ágakat (grafika, kerámia stb.) bemutató írások is. Itt azonban igen sok a buktató. Csak találmra néhány idézet:

„Vivaldi ecsetfutamokká változott zenéjének lehetünk élvezői” — olvashatjuk egy helyen, majd másutt ilyen kifejezések sorozatát: szituáció, inspiráció, kubizmus, szecesszió, folklór, expresszionizmus, nonfiguratív stb. — Ezek a fogalmak külön értelmű cikkeket érdemelnének, de a szövegbe ágyazva úgyszólván magyarázatlanul maradván nem töltenek be hasznos szerepet.

Nem sok az ilyen példa, de fel kell rájuk figyelni a jövőben.

A *Kislexikon* c. rovat hasznos adatokat tartalmaz az egyes alkotókról, olyanokról, akiknek nevével, művével feltehetően először talál-

koznak a gyerekek. Itt is vigyáznunk kell azonban arra, hogy a közhelyes, információt alig hordozó, vagy éppen felesleges információt tartalmazó közlemény ne kerüljön a lapba. (Példaként említjük, hogy az adott korú olvasónak aligha érdekes, hogy X írónak melyik könyvkiadónál jelentek meg művei.)

A *Könyvek között* c. rovat könyvismertetéseket, kisrecenziókat tartalmaz. A gond itt megint az, hogy ezek a recenziók nem a tanárnak, szülőnek szólnak, (ők más információból kell, hogy értesüljenek a megjelenő könyvekről), hanem a gyermekolvasónak. Ez a műfaj — ti. a gyermekeknek szóló könyvkritika, könyvismertetés — nálunk alig művelt ága az irodalomnak, így normáit éppen itt a Kincskeresőben lehetne kidolgozni. S nagyon meg kell fontolni, hogy valóban az év legjobb — e korosztálynak szánt — könyve kapjon a lapban méltatást. Nyilván véletlenül került e rovatba egy Kozmosz-könyv (tehát idősebb korosztálynak szóló mű) ismertetése is.

S éppen a gyerekek számára kellene elkerülnünk a „felnőtt kritikáírás” közhelyeit, üres kifejezéseit.

A hét folyóirat-számban 10 könyv ismertetése található, s ez — figyelembe véve a már említett gondokat — nem kevés, s változatlanul fenn kell tartani e rovat további működését.

Még sok apró — bírálható — részletet idézhetnénk az 1972-es mintegy kétszázötven oldalnyi gazdag anyagból. A folyóiratnak még egy esztendeje van, hogy további „kísérletével” átadja a helyét egy nagyobb példányszámú orgánumnak. Jó lenne, — ha éppen a Módszertani Közlemények hasábjain — segítő megjegyzéseiket elmondanák a lapot ismerő, olvasó pedagógusok, szülők is, hogy a szerkesztés újabb segítséget kájon további munkájához.

Zukovits Imre:

AZ AKTIVITÁS SERKENTŐ TÉNYEZŐI AZ OKTATÁSBAN

Közismert, hogy az ember nem kapja ajándékba azokat az értékeket, amelyekre az élete folyamán szüksége van; — csak azáltal szerzi meg az igazán emberi sajátosságokat, hogy mint társadalmi lény az élete folyamán elsajátítja ezeket az eredményeket. Az eredmények elsajátításában (ismeretszerzés) az oktatásnak van elsősorban szerepe. Az oktatás azonban bipoláris folyamat, amelynek egyik pólusán az oktató, másik pólusán az oktatandó személy áll. Az oktató a tudatos és az aktív személyiség, az oktatandó pedig az, aki fokozatosan válik — az oktató segítségével — egyre tudatosabbá és aktívabbá.

Zukovits Imre könyvéből világosan kitűnik, hogy a fentiek figyelembevételével tárgyalja azokat a sarkalatos követelményeket, amelyek

a tanárképzésben az alapelvek kapcsán érvényesítendőek. Nevezetesen:

- az aktivitás elvének, az oktatás tartalmának és a társadalom szükségleteinek, az élettel, a gyakorlattal, a jövő távlatáival való egybeesését;
- az osztályfoglalkoztatás hagyományos rendjén kívül a tanulók sokoldalú foglalkoztatásának különféle formáinak kialakítását s főleg az önálló munka arányainak növelését;
- a csoportmunka és az egyéni munka arányai kimunkálásának követelményét;
- olyan eljárások arányainak a növelését, amelyek a tanulók tényleges cselekvését, öntevékenységet követelik meg.

A fejlődés során a tanuló egyre önállóbban végzi tanulmányi munkáját, *tudatossága és aktivitása egyre nő*, mind magasabb szintűvé válik; a tanár irányítása ehhez mérten fokozatosan háttérbe szorul, illetve jellegében megváltozik.

Igy az oktatási módszerek szűk köréből ki lépve s az aktivitás problémáját kiszélesítve az oktatás tartalmának, szervezeti formáinak, munkavégzési módjainak, a módszerek korszerűbbé tételének következetes munkájával elérhetjük, hogy a tudatos aktivitás a társadalom egyéneinek állandó munkára serkentő jellemvonásává, személyiségjegyévé váljék. (Nevelélmélet. Tankönyv tanárképző főiskolák számára.)

Ezek a sűrített gondolatok válnak világossá és érthetővé a tanárjelöltek és a gyakorló pedagógusok számára *Az aktivitással kapcsolatos általános kérdések* című fejezetből és annak négy alfejezetéből, amelyek a következők:

1. Az aktivitás és a fejlődés
2. Az aktivitás motiváló tényezői
3. Az aktivitás fogalma
4. Az aktivitás és az iskolai oktatómunka

Az aktivitás serkentő tényezői című fejezetben a játékoság 4 alfejezetben; a tanulókisérletek 6 alfejezetben; a szemléletesség 3 alfejezetben; az életközelség; a tanulók kérdései; az érzelmi motiváció és az aktivitás részletes és alapos elemzése kap helyet.

A tanulói aktivitás lehetőségei az új anyag elsajátításában című fejezet is gazdag tartalmú. Szerző nyomatékosan figyelmeztet, bár a tapasztalat azt mutatja, hogy „a tanulói aktivitás megvalósítását erőteljesen befolyásolja a tanítási óra felépítése, szerkezeti tagoltsága, az időbeosztás stb. is, mégis valamely didaktikai feladat megoldásával kapcsolatos tanulói aktivitás tevékenységi fajtája és színvonala a tanítási óra összes didaktikai feladatának feldolgozási módjától és szintjétől függ. E fejezetben kimerítő részletességgel tárgyalja

- a tanítási órák tervezését;
- az előző ismeretek didaktikai szerepét, a célkitűzést;
- a konkrét tényekkel való megismertetést;
- a tanulói közreműködés módjait;
- az elemzést és végül
- az aktivitás lehetőségeit az általánosításban.

Régi felismerés már az oktatásnak és a nevelésnek az célttel való kapcsolatának a szükségessége. Előző reformterveink is hangsúlyozták az célttel való kapcsolat fontosságát. Az MSZMP Központi Bizottságának *Az állami oktatásról szóló határozata* megszabja oktatásügyünk továbbfejlesztését s egyenesen köteleységünké teszi életünkkel való sokoldalú kapcsolat megteremtését. Aczél György az Országos Köznevelési Tanácskozáson mondotta: „Az tarthatjuk művelt embernek, aki megfelelő színvonalú ismeretek birtokában fogékony; szüntelenül és aktívan érdeklődik az emberi kul-

túra iránt; akinek tudása-világglátása egységes egészet alkot; aki eligazodik a világban és társadalmunk fejlődésében, tudja helyét a szocialista társadalom kisebb és nagyobb közösségi rendszereiben; aki tudását a közösség érdekében akarja és tudja felhasználni.”

Ezen gondolatok szolgálatába állítja szerző a IV. fejezetet, melynek címe: *Az aktivitás lehetőségei a gyakorlatban, az ellenőrzésben és az értékelésben*. Ennek 2 alfejezetében főleg a gyakorló órák jelentőségével, a számonkérésével, az ellenőrzés és az értékelés elemzési lehetőségeinek részletes ismertetésével kíván segítséget adni a pedagógusoknak.

A következő fejezet *A programozott oktatás és az aktivitás* is igen gazdag. Alfejezetei a következők:

1. A programozott oktatás néhány pszichológiai kérdése. A programozott oktatás és a tanulás motiváltsága.
2. A képességek fejlesztésének lehetőségei a programozott oktatásban
3. Oktató-programok készítése algoritmussal
4. Az algoritmus folyamatok leírásának módszerei
5. A lineáris és a kevert programok készítésére felhasználható algoritmusok
6. A programozás irányzatai és a továbbfejlődés lehetőségei
7. A programozott oktatással kapcsolatos tapasztalataink.

Szerző könyvében az aktivitásra nevelő módszerek sokaságát ismerteti, hiszen mondanivalóját 5 főfejezetben 24 alfejezetben és még 14 alcímben tárja a tanulni kívánó pedagógusok elé. Elméleti fejtegetéseinek értékét abban is látom, hogy az elméleti fejtegetéseket gyakorlatilag is igazolja. Óra-részletek leírásával, ismertetésével, tanítási tervszettel, óra felépítéssel, elemzéssel, feladatlapokkal és ellenőrző lapok gyakorlati alkalmazásával ismerteti meg olvasóit.

Kétségtelen azonban, hogy „megváltó” módszer, csalhatatlan recept nincs, az a törekvés, mely a tanulói aktivitást mint céltudatos, sokoldalú, intenzív, önkifejlesztésre irányuló, produktív és egyre inkább önálló tanulói tevékenységet értelmezi, eligazodást jelenthet a pedagógusnak. Szerző hangsúlyozza: „...további gondos munkával és együttműködéssel, a tapasztalatok állandó és folyamatos kicserélésével érhetjük el, hogy az egész iskolai oktató-nevelő munkára jellemző lesz a tanulók aktív tevékenysége.”

A könyv azzal a céllal készült, hogy segítsen a pedagógusoknak. E segítség azonban csak akkor valósulhat meg, csak akkor válhat valósággá, ha a pedagógusok ezt a segítséget igénybe veszik. Értékes, hasznosítható könyvvel gyarapodott a pedagógiai szakirodalom.

Dr. Waldmann József